

Název knihy: ***Planeta opic***
Autor: Pierre Boulle
Rok vydání: 1963
Nakladatelství: Argo
Přeložil: Josef Hajný

Kdesi daleko v budoucnosti, v době, kdy už nejsou mezihvězdné lety jenom potřeštěným snem, dva vesmírní cestovatelé narazí na fascinující vzkaz v láhvi, plující vesmírem. Je vyslaný francouzským novinářem Ulyxsem Mérouem, který před sedmi sty lety vyrazil spolu s uznávaným profesorem na cestu k hvězdě Betelgeuzi. Po přistání na jednu z místních planet zjistili, že Země není jediná lidmi obydlená země ve vesmíru. Ale na Sororu byli lidé pouhými zvířaty, lovenými civilizovanou rasou opic, které planetě vládnou.

Tato kniha je zařazena do žánru science fiction, což může čtenář snadno poznat, protože celý příběh je založen na mezihvězdném cestování, objevování cizích planet a odehrává se v budoucnosti. Stejně jako Jules Verne a další klasické tohoto zaměření nás i Pierre Boulle seznamuje s technologií, která se vyskytuje v příběhu, odbornějším způsobem. Na příklad když je Mérouovi na začátku vysvětlováno, jak funguje jeho vesmírné plavidlo a proč na něm ubíhá čas pomaleji než v okolí, používá i poměrně odborných pojmů, jako je rychlost světla minus epsilon. (Fyziky neznalý novinář se následně zeptá, co to znamená a odpověď informuje jak jeho, tak i zmatené čtenáře.) Kromě fyziky má v příběhu svou roli i biologie, hlavní studijní odvětví opic, které provádí pokusy na lidech. Autor (ústý uvězněného novináře) v tomto případě podrobně a srozumitelně popisuje např. podmíněný reflex (který byl popsán ruským vědcem Pavlovem). Méně srozumitelným je popis operací mozku, kde se vyskytuje mnoho (pro mne) složitých pojmů, jako je spánkový lalok a atavistické vzpomínky.

Přestože se děj odehrává v roce 2500, lidská civilizace ze Země se téměř neliší od doby, kdy byla kniha napsána (pochopitelně s výjimkou oněch mezihvězdných letů).

Ulyxes je zajat opicemi, které si myslí, že je pouze dalším z bezduchých lidí. Během svého zajetí se snaží prokázat, že má duši a že je inteligentním tvorem. K tomu využívá metod, známých z jiných knih. Sám Mérou zmiňuje, když kreslí jedné šimpanzici schéma Pythagorovy věty, že tento nápad má z jisté utopistické knihy, která pojednává o téměř stejné situaci.

Jak je vidět, autor knihy čerpá v mnohém ze své doby a nesnaží se vytvořit zcela nový vesmír, plný pestrých tvorů a až s magií hraničícími vynálezy jako mnoho jiných spisovatelů sci – fi literatury. V jeho případě je podobnost mezi knihou a naším světem velmi blízká, vřdyt tím, čím mohli být pestří mimozemšťané s mnoho hlavami, jsou tu jen opice, a hlavní postava je podobná spoustě normálních lidí. Tato podobnost má svůj důvod. Kniha totiž spíše než pro ukrácení času nebo oddech od reality vám má připomenout, co všechno se může stát. Jak se v závěru dozvíme, vládce tvorstva jsou na Sonoře opice proto, že lidé byli příliš líní a nechali se ze svého stolce shodit. Nejdříve je primáti začali napodobovat, naučili se jejich jazyk, pak se spojili proti svým pánům a chovali se k nim tak, jak se lidé předtím chovali k nim: zamknuli je do klece, dělali na nich experimenty, ochočili si je, aby pro ně dováděly v cirkusech a zoologických zahradách. Kniha ovšem není varováním před opicemi, ale před námi samými. Před naší vlastní hloupostí a leností, před tím, že se ničíme navzájem ve válkách a nestaráme se, co se děje mimo naše problémy. Je to varování, že nejsme tak dobří, jak si myslíme, a že nejsme v evoluci za vodou. Protože až přijde čas, s našimi nedokonalostmi není tak nepravděpodobné, že přijde jiný druh, lepší než my, a převezme náš trůn v říši tvorstva. A my si toho ani nevšimneme a pokud ano, bude nám to jedno.

Tím, že Pierre Boule zasadil celý příběh do spojitosti tak blízké té naší, je tento vzkaz ještě lépe vidět. A lépe zasáhne, protože když se bude týkat přímo lidí, vyvolá v nás osobnější pocity než nějaká jiná fantastická rasa mimozemšťanů. Ani opice nejsou vybrány náhodně. Proč by oním „lepším tvorem“ nemohl být právě ten, ze kterého my vycházíme? Navíc když v příběhu vládnu právě opice, onen osobní efekt se několikrát znásobí, protože se tu opět objevuje něco, co známe. Jen z jiného úhlu pohledu...

Posledním, co tento účinek ještě podporuje, je závěrečná kapitola příběhu – Ulyxes se i se svým malým synem a ženou vrací vesmírem zpět do Sluneční soustavy, domů na zem. A prvním tvorem, kterého na pařížském letišti uvidí, je mohutný orangutan, v obleku.

Kniha se mi velmi líbila, mnoho si z ní odnáším a to nejen nové znalosti z oboru fyziky a biologie. Brzy po jejím vydání (v roce 1968) byl podle ní v Americe natočen i stejnojmenný film, který je poněkud známější než jeho francouzská předloha, k němu však nemám co říct, poněvadž jsem jej neviděla.

Elsa Balejová

R3.A

16. 3. 2019